

Lausunto kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

352/00.02.01.00.00/2025

Kaupunginhallitus 25.08.2025 § 287

Valtiovarainministeriö on pyytänyt mm. kunnilta lausuntoja kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä, joka hallituksen kehysriihessä linjattiin poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta. Tavoitteena on, että vähennys ei valtionosuusuudistuksen alla entisestään kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksissa (tasasuuruusena euroa/asukas toteutettavana se vähentäisi kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta kuntakohtaisesti 0,6-40 %).

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Muistiossa käsiteltävässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtionosuuslakiin määräaikainen 32 a §.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muistiossa käsiteltävä lakiehdotus tulee olemaan osa syksyllä annettavaa hallituksen esitystä laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä säädetään muista muutoksista kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2026.

Valmistelija: sivistysjohtaja Matias Valoaho, puh. 040 105 1137, matias.valoaho@kitee.fi

Esittelijä: kaupunginjohtaja Pekka Hirvonen, puh. 040 105 1001, pekka.hirvonen@kitee.fi

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää lausua valtiovarainministeriölle asiassa seuraavaa:

Kiteen kaupunki katsoo, että prosenttiperusteisesti toteutettava leikkaus ei kohtele kuntia oikeudenmukaisesti.

Kiteen kaupungin osalta noin 2 % leikkaus kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin olisi suuruudeltaan yli 265 000 euroa eli yli 27 euroa/asukas. Vastaavat leikkaukset on aikaisemmin toteutettu alentamalla valtionosuusprosenttia. Tällöin asukaskohtainen vähennys olisi tarkoittanut noin 13 euron leikkausta/asukas jokaisessa Suomen kunnassa. Kiteen arvioitu leikkaus 27 euroa/asukas on merkittävästi tätä suurempi. Kiteen arvioitu leikkaus on myös merkittävästi suurempi, jos lasketaan leikkauksen määrä/kuntalainen esitetyn mallin mukaisesti. Keskiarvoksi muodostuu tässä mallissa noin 18 euroa/kuntalainen. Ehdotetussa mallissa leikkausta ei kohdisteta kuntiin, joissa valtionosuus on negatiivinen. Tätä voidaan pitää järkevänä toimintamallina.

Peruspalveluiden valtionosuudet on tarkoitettu peruspalveluiden valtionosuuksia säätelevässä laissa mainittujen palveluiden järjestämiseen.

Näistä palveluista varhaiskasvatus ja perusopetus ovat kunnille taloudellisesti merkittävimmät. Kaikkien laissa manittujen palveluiden järjestämistä säädellään erilaisilla säädöksillä. Säädöksen kautta näille palveluille muodostuvat kustannukset ja laatuvaatimukset. Esitetyn säästön kohdistuessa peruspalveluiden valtionosuuteen vaikuttaa leikattava summa väistämättä kuntien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen. Kuntiin kohdistuvat leikkaussummat ovat merkittävästi erisuuruisia, mutta palveluiden järjestämiseen kohdistuviin säädöksiin ei tule muutoksia. Lakiesitys kohtelee kuntia tältä osin epätasa-arvoisesti vallitsevaan tilanteeseen verrattuna.

Valtionosuusjärjestelmää ei voida pitää tasa-arvoisena kokonaisuutena. Kuntien valtionosuudet muodostuvat hyvinkin eriperusteisesti ja lähes kaikkien kuntien valtionosuuksiin vaikuttavat, korottavasti tai laskevasti, ns sote-erät. Näiden erien vaikutusta valtion määrittelemiin kunnan peruspalveluihin ei voida pitää järkevänä. Valtionosuusperusteiden pitäisi vastata palveluiden järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.